

Asia: VN/15285/2021

HE laiksi osatyökykyisten työllistymistä tukevan erityistehtävayhtiön perustamisesta ja eräksi siihen liittyviksi laeiksi

2 §. X Oy:n tehtävät ja toimiala

Pykälän 4 momentissa säädettäisiin, että yhtiön tulisi toimia tuloksellisesti, mutta sen ensisijaisena tavoitteena ei olisi tuottaa liikevoittoa. Toimintaa tulisi ehdotuksessa harjoittaa niin, ettei se vääristä kilpailua. Momentissa säädettäisiin myös, että yhtiön tuottamien palveluiden hinnoittelun tulee olla markkinaehtoista. Onko teillä tähän lausuttavaa?

Esittelytekstissä lukee: ”Jos osatyökykyisten työllistymistä edistävän yrityskonsernin ohjaus järjestetään ehdotetulla tavalla siten, että osatyökykyisiä työllistävän liiketoiminnan markkinaosuus ei ylitä millään toimialalla 10 prosentin tasoa, vähenevät kilpailuoikeudelliset riskit ja mahdolliset kilpailuhaitat lievenevät.”

Lisäksi siellä lukee: ”Liiketoimintayksikön asiakkaina olisivat selvityshenkilön mukaan yritykset, kunnat, valtion virastot ja liikelaitokset. Liiketoiminnan hyväksyttävyys kilpailun näkökulmasta varmistettaisiin erillisellä riippumattomalla neuvoa-antavalla lautakunnalla ja rajaamalla liiketoiminnan markkinaosuus alle kymmeneen prosenttiin kaikilla toimialoilla.”

Mitä tarkoittaa kaikilla toimialoilla? Alue, valtakunta tms. jokin muu?

Pätevätkö yllä mainitut tulkinnat jatkossa kaikkiin muihinkin välityömarkkinatoimijoihin? Tällä hetkellä, yleishyödyllisten yhdistysten toiminta on katsottu elinkeinotoiminnaksi, jos se on säännöllistä ja ansiotarkoituksessa ja kilpailuolosuhteissa tapahtuvaa – tämä on ollut paljon rajaavampi tulkinta kilpailun vääristämisestä, kun yhdistyksiä on tuettu (esim. palkkatuella).

EU-oikeudelliselta näkökannalta ei pitäisi olla merkitystä, onko kyseessä yritys tai yleishyödyllinen yhdistys – ratkaisevaa on toiminnan luonne – onko se taloudellista vai ei. Tämä onkin ollut yleishyödyllistä toimintaa lamaannuttava tulkinta.

Pidämme hyvänä, että yhtiön tehtävään ja työllistämistarkoitukseen sallitaan jonkin verran kilpailun vääristämistä, jotta saadaan vaikeassa työmarkkina-asemassa olevaa työvoimaa työmarkkinoille. Salliva juridinen tulkinta ei tarkoita, etteikö kilpailua voisi muutoin suitsia. Kilpailun vääristämisen vaikutuksia voidaan rahoituksella ja paikallisella sopimisella hallita siten, että vaikutukset paikalliseen yritystoimintaan ovat suhteellisen vähäiset. Parhaassa tapauksessa, se voi jopa synnyttää uutta elinkeinotoimintaa.

Mielestämme on hyvä, että yhtiö ei tavoittele voittoa vaan tuloksellisuutta nimenomaan siinä mielessä, ettei yritys tietoisesti pyri valikoimaan kohderyhmän ulkopuolista työvoimaa (tai luo yhteiskunnalle muutoin kustannuksia – esim. ympäristön heikkenemistä tms.). Muutoin toki yritystoiminnan luonteeseen kuuluu, että tuloksen tavoittelu ohjaa innovaatioihin – että tuloksellisesta toiminnasta saadaan myös taloudellista palkkiota.

Markkinaehtoisen hinnoittelun edellyttäminen johtaa laadulla kilpailemiseen asiakkaiden hankkimiseksi. Pidämme tätä hyvänä lähtökohtana toiminnalle.

Tärkeää on myös kiinnittää huomiota oligopoli- tai monopoliriskeihin, jotta markkinat tuottavat kilpailuun perustuvan markkinahinnan.

Pykälän 5 momentissa säädetään, että yhtiö tuottaa EU:n valtioneuvoston päätöksessä tarkoitettuja yleisiin taloudellisiin tarkoituksiin tarkoitettuja palveluja (SGEI) ja että siihen sovelletaan lakia julkisista hankinnoista ja käyttöoikeussopimuksista (1397/2016). Onko teillä tähän lausuttavaa?

Katsomme, että tämä on tarpeellista. SGEI-pykälään vetoaminen mahdollistaa työrauhaa. Myöskin tällainen valtionyhtiö voi toteuttaa työllistämistehtävää ilman ns. alati pyörivää ”hankehumpaa”. Voidaan keskittyä ydintehtävään paremmin.

Onko niin, että muut välityömarkkinatoimijat jäävät ilman tätä SGEI-turvaa? Jos näin toimitaan, ehdotamme vaihtoehtoisiksi:

1. Valtionyhtiön kohderyhmä täytyy rajata niin suppeaksi, ettei se ole sama kuin nykyisillä välityömarkkinatoimijoilla. Esimerkiksi toiminta täytyy rajata työkyvyttömyyseläkkeellä oleville henkilöille. Muutoin saattaa epäily kilpailun vääristymisestä herätä muissa alan toimijoissa.
2. Myöntää sama SGEI-poikkeus nykyisille välityömarkkinatoimijoille, joilla sama kohderyhmä, kuin valtioyhtiöllä.
3. Päästä yhteiseen sopimukseen nykyisten välityömarkkinatoimijoiden kesken, miten jatkossa toimitaan. Esimerkiksi ostaisiko tai sulautuisivatko nykyiset välityömarkkinatoimijat osaksi valtion yhtiötä?

Osa työttömien yhdistystoimijoista työllistää mm. osatyökykyisiä henkilöitä, joita saattaisi olla valtionyhtiön kohderyhmänä. Kuntouttava työtoiminta on aavistuksen yleisempi toimenpide kuin palkkatuki työttömien yhdistyksissä. Eli tässä mielessä toiminnan kartoittaminen ja roolien sopiminen olisi kohtuullista ja turvaisi työrauhaa valtion yrityksen kehittämiseksi.

Uudistus on nähdäksemme myönteistä kehitystä ja tarkoituksenmukaista toimintaa sikäli, kun valtion yhtiö tuo parannusta työttömien työllistymiselle avoimille markkinoille. Merkitystä on myös sillä, että toiminta tuo yksilölle mahdollisuuksia saada mielekästä työtä, hyvää palkkaa ja pitkäkestoista työtä.

3 §. Yhtiön toiminnan kohdistuminen

Pykälän 1 momentissa säädettäisiin yhtiöön työllistettävien kohderyhmästä. Onko teillä tähän lausuttavaa?

Yllä kuvasimme ongelmia mitä liittyy SGEI-erityiskohteluun ja laveaan kohderyhmään. Mikäli kohderyhmä on lakea, ainakin ne välityömarkkinatoimijatahot, jotka operoivat samalla kentällä kysyvät, miksei heidän toimintaansa tuettaisi avokätisemmin? Mitä uutta valtion yhtiö tuo? Tehostuuko nykyinen toiminta? Paraneeko työllistettyjen asema?

Mikäli valtionyhtiö tavoittelee töihin kaikista vaikeammassa asemassa olevia työttömiä – esimerkiksi kehitysvammaisia tai työkyvyttömyyseläkkeellä olevia tilanne olisi toinen, sillä tämän kohderyhmän työllisyyden edistämiseen tarvitaan enemmän paukkuja. Nyt melko lakea määrittely osatyökykyisistä herättää yllä mainitut kysymykset.

Yllä on myös muutamia ratkaisuehdotuksia, miten dilemmaa voisi lähestyä. Olennaista on huomioda, että välityömarkkinoilla on paljon osaamista, joka saattaa uudistuksen yhteydessä valua hukkaan.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin, että työ- ja elinkeinotoimisto valitsisi kohderyhmäkriteerit täyttävistä työnhakijoista ne, jotka asetettaisiin ehdolle yhtiön palvelukseen. Yhtiö voisi rekrytoida palvelukseensa ainoastaan tästä ehdolle asetettavista henkilöistä työllistäessään osatyökykyisiä. Onko teillä tähän lausuttavaa?

Tämä on hyvä lähtökohta. Viranomaisena TE-toimisto voi kerätä keskeiset aineistot työttömän työllistymisen todennäköisyydestä ym. asiaan kuuluvat seikat.

Oleellista on löytää ne osatyökykyiset työttömät, jotka eivät muutoin työllistyisi avoimille työmarkkinoille. Ajatuksena on, että heillekin on olemassa jokin takaportti työllistyä hyvällä palkalla.

Tärkeää myös, että ei ole vain yhdenlaista työtä, vaan olisi riittävän monipuolisia mahdollisuuksia tarjolla.

Mikä olisi perustettavalle erityistehtäväyhtiölle sopiva nimi?

.

VÄLITTÄVÄ OY

-välittää työntekijöistä

-välittää asiakkaista

-välittää ympäristöstä

-välittää yhteisöstä

-välittää tuloksesta

Muita huomioita ja kommentteja esitysluonnoksesta

Onko teillä muuta lausuttavaa?

Tuemme esitystä valtionyhtiöstä, mutta kohderyhmä kannattaa rajata huolella, että yhtiö täyttää SGEI-kriteerit tai sitten laajentaa SGEI-kriteerit muidenkin toimijoiden käyttöön (ja tarjolla olevat tuki sen mukaiseksi).

Lähtökohtana tulee olla, että työllistetään aina vaikeimmassa asemassa olevat ensin – eli kiteytettynä mitä heikompi jäljellä oleva työkyky, sitä palkattavampi henkilö on. Tällä periaatteella ei tarvitsisi olla kovin huolissaan kilpailun vääristämisestä, jos hinnoittelussakin tämä näkyy.

Työsarkaa riittää kaikille toimijoille. Se, että 141 000 asiakasta sai vuonna 2020 KELAn kuntoutusta, lienee selkeä indikaattori myös työelämän vaativuudesta. Osatyökykyisten työpanosta tarvitaan ja työmarkkinoilla tarvitaan nykyistä parempaa työkykyjohtamista.

Haapakoski Jukka
Työttömien Keskusjärjestö ry